

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS**  
**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ATLIEKŲ TVARKYMO ĮSTATYMO NR. VIII-787**  
**26, 27 IR 28 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO**  
**UŽ APLINKOS TERŠIMĄ ĮSTATYMO NR. VIII-1183 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12**  
**STRAIPSNIŲ IR 8 PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ**

**1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai:**

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo Nr. VIII-787 26, 27 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – ATĮ projektas), Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12 straipsnių ir 8 priedo pakeitimo įstatymo projekto (toliau – MATĮ projektas) pagrindiniai tikslai:

- 1) užtikrinti, kad didesnis atliekų kiekis būtų tvarkomas aukštesnio prioriteto priemonėmis, t. y. vietoje atliekų šalinimo sąvartynuose, deginimo ar pernelyg didelio sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamų atliekų kiekio būtų skatinamas jų perdirbimas;
- 2) paskatinti atskirą maisto ir virtuvės atliekų surinkimą, įpareigojant nustatyti užduotis šių atliekų surinkimui bei perdirbimui valstybiniu, regioniniu ir savivaldybių lygiu;
- 3) paskatinti atskirą maisto ir virtuvės atliekų surinkimą, numatant, kad surinktos mokesčio už aplinkos teršimą lėšos naudojamos vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą kompensavimui;
- 4) užtikrinti žaliavų (šiuo atveju – gaunamų iš maisto ir virtuvės atliekų), pavyzdžiui, komposto, biometano, bioanglies ir kitų, gamybą bei paruošimą;
- 5) sudaryti sąlygas skaidresnės ir tikslesnės statistikos apie sąvartynuose šalinamas atliekas surinkimui.

*Dėl maisto ir virtuvės atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo skatinimo*

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (toliau – Valstybės kontrolė) 2023 m. atlikusi valstybinio audito ataskaitą „Komunalinių atliekų tvarkymas“ (toliau – Audito ataskaita), remdamasi Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, nustatė, kad 2021 m. 48,69 proc. mišrių komunalinių atliekų kiekio sudarė biologiškai skaidžios atliekos.<sup>1</sup> Įvertinus, kad Lietuvoje 2021 m. susidarė 727,734 t mišrių komunalinių atliekų, egzistuoja didžiulis potencialas atskirti biologiškai skaidžias (maisto ir virtuvės) atliekas. Užtikrinus biologiškai skaidžių atliekų atskirą surinkimą ir perdirbimą ši žaliava galėtų pasitarnauti, pavyzdžiui, biometano gamybai, kuris būtinas pereinant prie alternatyvaus kuro. Taip pat, vietoje šalinimo ar panaudojimo sąvartynuose, atskirai surinktos biologiškai skaidžios atliekos galėtų virsti kompostu ir trąša dirvožemiui. Tačiau, šiuo metu, dažniausiai dėl ekonominių priežasčių, daugumai regioninių atliekų tvarkymo centrų (toliau – RATC) yra pigiau kompostuoti maisto ir virtuvės atliekas neišskyrus jų iš bendro srauto, ir taip pagaminti techninį kompostą, kuris naudojamas sąvartynuose.

Siekiant pagerinti atliekų tvarkymo sistemą bei atsižvelgiant į Europos Komisijos pateiktas rekomendacijas Lietuvai, Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo plane 2021-2027 m. numatyta, kad nuo 2024 m. biologinės atliekos (įskaitant maisto ir virtuvės atliekas) turės būti surenkamos atskirai urbanizuotose vietovėse, kuriose gyvena daugiau nei 2 tūkst. gyventojų. Pažymėtina, kad Lietuvoje kol kas plačia apimtimi tai daro tik vienintelis – UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras. Kitų RATC, o ir atskirų savivaldybių,

---

<sup>1</sup> Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“, 8 punktas, <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/24155/komunaliniu-atlieku-tvarkymas>

suinteresuotumas tokiu atskiru biologinių atliekų surinkimu išlieka žemas arba procesai stipriai vėluoja, dažnai dėl įpareigojančių tokio atskiro surinkimo tikslų ar finansinių paskatų trūkumo. Net ir savivaldybėse, kurios įgyvendina planus atskirai surinkti maisto ir virtuvės atliekas bei testuoja pilotinius projektus, tai vyksta vangiai. Kyla rizika, kad, nesant konkrečių užduočių, net ir po 2024 m. savivaldybėse atskiras biologinių atliekų surinkimas ir jų perdirbimas vyks labai ribotomis apimtimis, todėl techninis kompostas ir toliau bus naudojamas sąvartynuose.

Apklausus RATC, matoma, kad iki 2026 m. maisto ir virtuvės atliekų planuojama surinkti nuo 28,1 kg/vienam gyventojui per metus (žr. lentelę žemiau).

*RATC apklausos duomenys:*

Apskritis	Miestų gyventojų sk.*	Planuojama iki 2026 m. atskirai surinkti maisto ir virtuvės atliekų, t	Kg / vienam miesto gyventojui	Pastabos
Vilniaus	680,641	20,678	30.4	
Alytaus	80,149	7,000	87.3	
Kauno	406,142	13,000	32.0	
Klaipėdos	237,761	6,673	28.1	(Tik Neringa ir Klaipėda)
Marijampolės	69,806	n. d.	n. d.	
Panevėžio	127,910	7,900	61.8	Realistinis scenarijus
Šiaulių	170,352	4,328	25.4	(Po priemaišų atskyrimo)
Tauragės	40,647	6,000	147.6	
Telšių	80,051	n. d.	n. d.	
Utenos	72,608	4,626	63.7	

\* 2023 m. Duomenų agentūros duomenys

Atsižvelgiant į siekiamus tikslus, Įstatymų projektais siūloma maisto ir virtuvės atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo užduotis numatyti atitinkamai valstybiniame, regioniniuose ir savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planuose.

*Dėl perdengimo sluoksniams naudojamų medžiagų ir dėl to iškreiptos šalinimo sąvartynuose statistikos, susijusių aplinkosauginių iššūkių*

Audito ataskaitos duomenimis Lietuvoje atliekų šalinimas sąvartynuose nuo 2014 m. iki 2021 m. sumažėjo daugiau nei 3,5 karto (nuo 58,85 iki 15,36 proc.)<sup>2</sup>. Tačiau šie statistiniai duomenys, dėl jų apskaičiavimo metodikos galimai neatspindi tikrosios situacijos – Lietuvoje sąvartynuose šalinamo atliekų kiekio. Pagrindinė priežastis: kompostuojant biologiškai skaidžias atliekas, susidariusias po mišrių atliekų apdorojimo, gaunamas stabilatas – techninis kompostas, kuris gali būti naudojamas sąvartynų rekultivacijai ar atliekų perdengimui sąvartynuose. Šiuo metu susidaręs stabilatas – techninis kompostas yra laikomas perdirbtu produktu, o ne atliekomis, todėl į atliekų šalinimo sąvartynuose statistiką nėra įtraukiamas. Atkreiptinas dėmesys, kad perdengimams panaudotų medžiagų kiekis nėra griežtai apibrėžtas, tad galimos ir manipuliacijos panaudojant didesnę kiekį medžiagų perdengimui (taip išvengiant taršos mokesčių) nei technologiškai būtina.

<sup>2</sup> Ten pat, 72 punktas.

Be to, nors tik tas techninis kompostas, kuris atitinka nustatytus sąvartynų perdengimo reikalavimus ir (ar) atliekų priėmimo į sąvartynus kriterijus, gali būti naudojamas sąvartynų rekultivacijai, atliekų perdengimui sąvartynuose, pastebima, kad praktiškai naudojamas ir reikalavimų neatitinkantis techninis kompostas.<sup>3</sup> Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, 2020 m. kompostuota 280 499 t atliekų, iš kurių 182 116 t (65 proc.) sudaro mišrios komunalinės atliekos<sup>4</sup>. Teoriškai, visos šios kompostuotos mišrios komunalinės atliekos gali būti naudojamos sąvartynų perdengimui, netaikant joms taršos mokesčių.

Kaip minėta, sąvartyno perdengimui naudojamų medžiagų kiekiai neatsispindi dabartinėje šalinimo sąvartyne statistikoje, o tai gali sukelti ne tik aplinkosauginės, bet ir Lietuvos išipareigojimų vykdymo problemas artimoje ateityje.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiek šalinimas, tiek kitoks atliekų panaudojimas (pavyzdžiui, atliekų perdengimui) sąvartyne sukelia tas pačias aplinkosauginės problemas. Sąvartynuose kaupiasi filtratas, kuris teršia vidaus vandenį (net ir dalinai išvalytas nuotekų valyklose), taip pat išskiriamas metanas (itin spartų šiltnamio efektą sukeliančios dujos). Šiuo metu sąvartynų užpildymas siekia 14,9 mln. t, likutinė talpa – 7,7 mln. t.<sup>5</sup> Tam, kad nebūtų atidaromi nauji arba plečiami esami sąvartynai, kurie daro aplinkai žalą, būtina toliau mažinti sąvartynuose šalinamų atliekų kiekius ir tuo pačiu mažinti sąvartynų perdengimui naudojamų medžiagų poreikį.

Siekiant panaikinti paskatas tam tikras komunalines atliekas naudoti išskirtinai kaip sąvartyno perdengimo sluoksnius, MATĮ projektu siūloma numatyti, kad tiek produktų naudojimas sąvartynuose, tiek atliekų šalinimas yra apmokestinamas vienodu aplinkosauginiu mokesčiu. Atsižvelgiant, kad tam tikras perdengimo sluoksnis yra technologiškai būtinas, perdengimo sluoksnį siūloma apmokestinti tik tuo atveju, jei jis viršija 10 proc. nuo sąvartyne pašalinto atliekų kiekio. Taip pat, siekiant sudaryti paskatas spartesniam atskiram maisto atliekų surinkimui ir perdirbimui, ATĮ projektu siūloma šalia kovai su maisto švaistymu skirtų ir maisto atliekų prevenciją skatinančių priemonių, numatyti maisto atliekų atskiuro surinkimo ir perdirbimo užduotis valstybiniame, regioniniuose, savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planuose.

## **2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:**

Įstatymų projektus inicijavo Seimo narys Kasparas Adomaitis.

## **3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai:**

1) Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme nėra įtvirtinta, kad Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo plane, Regioniniuose atliekų prevencijos ir tvarkymo planuose ir Savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planuose turi būti numatytos atskiros maisto atliekų surinkimo bei perdirbimo užduotys.

2) Sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamos medžiagos nėra apmokestinamos aplinkosauginiu mokesčiu.

3) Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatyme nėra reglamentuojamas mokestis už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis. Šiuo metu mokesčio objektas yra sąvartyne šalinamos atliekos.

## **4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:**

---

<sup>3</sup> Ten pat, 51-52 punktai.

<sup>4</sup> Ten pat, 51 punktas.

<sup>5</sup> Ten pat, 72 punktas.

ATĮ projektu siūloma įtvirtinti nuostatą, kad valstybiniame, regioniniuose ir savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planuose turėtų būti numatytos maisto atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo užduotys.

MATĮ projektu siūloma įtvirtinti mokesčių už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis. Siūloma numatyti, kad tiek medžiagų naudojimas tarpiniams sąvartynų sluoksniams perdengti, tiek atliekų šalinimas yra apmokestinamas vienodu aplinkosauginiu mokesčiu – 50 Eur/t. Pabrėžtina, kad mokestis už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis būtų mokamas už tą perdengimo medžiagų kiekio dalį, kuri viršija 10 procentų metinio sąvartyne pašalintų atliekų kiekio. MATĮ projektu siūloma įtvirtinti nuostatą, kad tiek mokestis už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamomis atliekomis, tiek sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis paskirstomas taip:

- 30 proc. įskaitoma į valstybės biudžetą;
- 70 proc. įskaitoma į regionų savivaldybių biudžetą pagal maisto atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo užduočių proporcingą įgyvendinimą aplinkos ministro nustatyta tvarka. Atkreiptinas dėmesys, kad šias lėšas siūloma panaudoti vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą kompensavimui ir taip tiesiogiai paskatinti atliekų turėtojus rūšiuoti.

Laukiami teigiami rezultatai:

1) Įpareigojus nustatyti konkrečias atskiro maisto atliekų surinkimo ir perdirbimo užduotis valstybiniu, regioniniu ir savivaldybių lygiu bus kuriamos teigiamos paskatos spartinti atskiro maisto ir virtuvės atliekų surinkimo įgyvendinimą Lietuvoje;

2) Atskirai surenkant maisto ir virtuvės atliekas bus užtikrinamas žaliavos ruošimas įvairioms biodegalų rūšims, taip pat kompostui ir trąšoms, taip įgyvendinant žiedinės ekonomikos principus;

3) Didesnė atliekų dalis būtų tvarkoma aukštesnio prioriteto priemonėmis – perdirbant, o ne šalinant sąvartyne;

4) Atskirai surenkant ir tvarkant maisto ir virtuvės atliekas, mažėtų kitų atliekų, pavyzdžiui, stiklo, plastiko, metalo pakuočių užterštumas, taigi būtų didinamas tokių atliekų perdirbimo potencialas;

5) Sumažinamas sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamo techninio komposto kiekis;

6) Numatomas vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą kompensavimas tiems, kurie įgyvendina atskiro maisto ir virtuvės atliekų surinkimo užduotis;

7) Sudaromos prielaidos skaidresnės ir tikslesnės statistikos apie sąvartynuose šalinamas atliekas surinkimui.

**5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:**

Priėmus Įstatymų projektuose siūlomus pakeitimus numatomas teigiamas poveikis aplinkai, atliekų tvarkymo ir perdirbimo sektoriui bei gyventojams (žr. 4. klausimą).

**6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:**

Priėmus Įstatymų projektuose siūlomus pakeitimus, pasekmių korupcijai ir kriminogeninei situacijai neturėtų būti.

## **7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:**

Įstatymų projektais nustatyti reikalavimai neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

## **8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:**

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Priešingai, strateginio lygmens planavimo dokumentuose yra nustatyti tikslai ir priemonės, kurių siekiama Įstatymų projektais. Įstatymų projektais siekiama užtikrinti 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2018/851, įpareigojančios nuo 2024 m. atskirai surinkti maisto ir virtuvės atliekas, įgyvendinimą. Taip pat siekiama paskatinti įgyvendinti reikalavimus, kurie bus taikomi nuo 2027 m. biologinėms komunalinėms atliekoms, patekusioms į aerobinio ar anaerobinio apdorojimo operaciją. Toks reikalavimas įtvirtintas aukščiau minėtoje direktyvoje, Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plane.

## **9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:**

Priėmus Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus, bus rengiamas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas, kuriuo remiantis bus numatoma, kaip 70 proc. mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamomis atliekomis ir sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis įskaitoma į regionų savivaldybių biudžetą pagal maisto atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo užduočių proporcingą įgyvendinimą.

Taip pat, reikės keisti poįstatyminius teisės aktus: Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo planą, Regioninius atliekų prevencijos ir tvarkymo planus, Savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planus.

## **10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:**

Įstatymų projektai parengti laikantis nustatytų reikalavimų.

## **11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus:**

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus.

## **12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:**

Priėmus Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus bus reikalingas įgyvendinamasis teisės aktas, kuriuo remiantis bus numatoma, kaip 70 proc. mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne

šalinamomis atliekomis ir sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamomis medžiagomis įskaitoma į regionų savivaldybių biudžetą pagal maisto atliekų atskiro surinkimo ir perdirbimo užduočių proporcingą įgyvendinimą. Teisės aktą turėtų parengti Lietuvos Respublikos aplinkos ministras.

**13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):**

Papildomų lėšų iš biudžeto nereikės.

**14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:**

Nėra.

**15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:**

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai yra: „atliekos“, „atliekų perdirbimas“, „biologiškai skaidžios atliekos“, „maisto ir virtuvės atliekos“, „atliekų tvarkymas“, „mokestis už aplinkos teršimą“, „sąvartyne šalinamų atliekų sluoksnių perdengimui naudojamos medžiagos“, „sąvartynas“, „perdengimas“, ir t.t.

**16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:**

Nėra.

Teikia  
Seimo nariai